Verder van de wereld
elke dag een beetje
dichter naar de hemel toe
elke dag een treetje
(Toon Hermans.)

Zondag 17 juli 1994 hebben wij intensief afscheid mogen nemen van onze lieve tot het laatst sterke echtgenote, moeder en oma

Fietje
Sophia Bernadetta Maria Klaus-Heukensfeldt

op de leeftijd van 80 jaar.

Frans Klaus
Frans en Roos
Marianne en Han
Vincent
Erna en Peter
Meta en Ben, Sandra, Alex
Victor en Wilma, Tom
Fietje en Hans, Robin, Bastiaan

Clementistraat 15
1323 BH ALMERE-STAD

MUZIKALE OMLIJSTING

VAARWEL (O)MA(MA) FIETJE

(Donderdagochtend 21 juli 1994)

❶ *AUFFORDERUNG ZUM TANZ* - GUENTHER KRIEGER (piano)

(Carl Maria von Weber)

- Door pa al direkt genoemd als een favoriet nummer van ma, met de aantekening dat de piano-uitvoering de voorkeur genoot. Gelukkig was het exemplaar uit pa's collectie in bruikbare staat.

❷ *PANIS ANGELICUS* - MAASTREECHTER STAAR

- Ook dit nummer werd direkt genoemd als een van ma's favoriete nummers. Aangezien de Maastreechter Staar een favoriet koor was van ma en ik die in mijn collectie had, koos ik daarvoor.

❸ *CHANSON D'AMOUR* - KAMAHL

- Na overleg met Fietje werd de keuze tussen het te snelle, maar que tekst zeer toepasselijke "Addio" en ditwat ingetogenere nummer al snel beslecht in het voordeel van dit nummer. Pas tijdens de ceremonie ontdekte ik hoe fraai en passend ook deze tekst is.

❹ *YESTERDAY* - BEATLES

- Daar was iedereen het dus helemaal over eens. Dat maakt verdere uitleg dan ook overbodig.

❺ *GNOSSIENNES* - REINBERT DE LEEUW

(Erik Satie)

- Speciaal aan deze eerste nummers van de eerste (blauwe) LP van een serie van drie van Erik Satie, gespeeld door Reinbert de Leeuw was ma, na het bij Fietje ontdekt te hebben, heel erg verknocht. Bovendien was het heel passende muziek voor het definieve afscheid van ma.

Vincent

Afscheid van Ma

Bij dit afscheid van ma hebben wij, haar kinderen, de behoefte om onze gedachten over ma en onze waardering voor haar te uiten.

Dat wij als kinderen niet allemaal precies hetzelfde beeld van haar hebben, heeft voor een groot deel te maken met de verandering die ma in de loop van haar huwelijk heeft doorgemaakt. Vooral de oudere broers en zusters hebben haar eerst leren kennen als een, weliswaar lieve, maar vrij conservatieve vrouw, met vrij starre ideeën over zaken als kerkbezoek, opvoeding en relaties, en helaas ook met veel vooroordelen over mensen.

Uiteraard bleek ook in ons gezin dat de kinderen er vaak totaal afwijkende, vrijere ideeën en levenswijzen op na hielden. Voor de eersten die met iets "nieuws" aanaankwamen (niet perse steeds de oudsten) was dat vaak een groot probleem.

Met het verstrijken der jaren hebben we ma echter zien veranderen in een lieve, begrijpende moeder, die, hoewel ze zelf over de meeste zaken anders bleef

denken, accepteerde dat wij leefden zoals we leefden. Ze stond ons hierdoor in de loop der jaren steeds meer vrijheden toe; iets wat ze voor pa, en zeker voor zichzelf, helaas in veel mindere mate toestond.

Nooit wilde zij een claim leggen op haar kinderen. Nooit wilde ze haar kinderen tot last zijn, iets wat soms voor ons wel eens lastig was, omdat ze meestal ten onrechte bang was iemand tot last te zijn.

Het moet haar moeite gekost hebben zich naar buiten toe zo weg te cijferen, want het was voor ons maar al te duidelijk dat elk bezoekje en elk telefoontje, hoe kort ook, door haar altijd immens werd gewaardeerd.

Wat betreft de vooroordelen die ma had, weten we hoe zeer het haar ergerde dat ze die had. We weten hoeveel moeite ze gedaan heeft om ervan af te komen. We hebben enorme bewondering voor de wijze waarop zij zo bewust aan het veranderingsproces van zichzelf heeft gewerkt, en voor de mate waarin ze hierin geslaagd is.

Ma was een echte huismus, hield van gezelligheid (het liefst als "zoete inval"); ze was daarbij enorm gastvrij.

Nooit zullen we het karakteristieke beeld vergeten van ma aan de huiskamertafel, met koffie en een sigaretje, meestal ook met cryptogram of naaiwerk, en liefst ook met bezoek. Velen zullen haar gekend hebben als iemand waarbij je altijd, vaak zelfs letterlijk bij nacht en ontij terecht kon.

We denken bijvoorbeeld aan al het naaiwerk, of adviezen hierbij, voor haar dochters, maar ook voor haar zuster, tante Jos; het geduld en de precisie die ze hierbij aan de dag legde was ongelooflijk.
We denken aan hoe ze altijd gastvrij in de weer was als mensen van de bridgeclub kwamen binnenvallen, al was het ver na middernacht en dat was iets wat jaren lang meer regel dan uitzondering was. Hiervan genoot ze enorm.

We denken ook aan het feit dat ma, hoe laat we 's nachts ook thuiskwamen, meestal op ons zat te wachten; natuurlijk was dit soms uit ongerustheid, maar veel vaker zat ze, vergezeld van een pot koffie, te wachten op gezellige verhalen van ons. Hierbij samen nog wat knabbelen of eten, was meer regel dan uitzondering.

Ook met problemen konden wij bij haar terecht, als het maar niet al te emotioneel werd; dat wilde ze wel graag, maar het lukte haar maar moeizaam.
Gelukkig hebben we in de laatste maanden van haar leven juist op dit punt heel veel in kunnen halen, en daar hebben we ook dankbaar gebruik van gemaakt

Ma is altijd erg onzelfzuchtig geweest. Wat ze had, deelde ze het liefst met anderen. Er zijn echter twee dingen geweest waarvan we zeker weten dat ze die strikt voor zichzelf heeft gehouden.

Het eerste is haar zogenaamde "schatkistje". Zelfs de meeste kinderen blijken tot de dag na haar dood niet van het bestaan van dit kistje geweten te hebben. Wat hier precies in zit, behalve de eerste tandjes van ons allen, weet niemand, maar kennelijk is de inhoud dierbaar genoeg om haar op de momenten dat zij dat nodig had, en ze niet bij anderen terecht kon of wilde, troost te geven.

Het tweede dat ma altijd voor zichzelf gehouden heeft is pijn. Het woord "pijn" stond niet in haar woordenboek. Mopperen en klagen over andere zaken kon ze echt wel, maar klagen over pijn is, ondanks alle pijn die ze in haar leven, en vooral de laatste maanden gehad moet hebben, nooit gebeurd.

Waar wij heel erg blij om zijn, is dat het vorig jaar gelukt is om pa en ma uit het voor hen inmiddels veel te grote huis, Vinkenburg, aan de Beerensteinerlaan in Bussum, weg te halen.

Vanzelfsprekend was dit aanvankelijk een precair onderwerp. Lange gesprekken en veel overredingskracht waren nodig om vooral pa te overtuigen dat een ander huis wenselijk, ja zelfs noodzakelijk was.
Ma wilde heel graag weg uit het te grote huis, en zelfs uit Bussum; het liefst wilde ze naar Almere. Pa wilde eigenlijk liefst in zijn eigen huis blijven wonen, en zeker niet Bussum of het Gooi uit.

Het zien van de foto van het huis in de Clementistraat, direkt gevolgd door een bezoekje ter plekke, zorgden ervoor dat pa en ma er op slag smoorverliefd op werden. Alle argumenten om niet te verhuizen waren vergeten, alsof ze nooit hadden bestaan. Ongeduld om naar hun nieuwe huis te gaan werd troef.

Iedereen die hen in die periode gesproken heeft, weet hoe trots ze op hun nieuwe huis waren, zelfs ver voor het eerste bod was gedaan. De foto's en tekeningen van dit huis droegen ze vanaf dat moment altijd bij zich.

Op 12 april 1993 was de grote dag, de verhuizing. Pa en ma straalden. De foto's van de periode rond en na de verhuizing spreken wat dat betreft boekdelen. Voor ons het bewijs dat het een juiste keuze was.

Ma had op dat moment twee zorgen, die ze regelmatig uitte.
De eerste was: Als pa maar geen spijt krijgt; zij was uiteindelijk degene die naar Almere wilde. Deze zorg bleek gelukkig ongegrond. Bij elk bezoekje of telefoontje kregen we van haar te horen: "pa zegt iedere dag hoe gelukkig hij hier is", iets wat een ieder tot op de dag van vandaag bij hemzelf kan checken.
Haar tweede zorg was:Ik hoop dat we nog lang genoeg mogen leven om voldoende van dit geluk te kunnen genieten. Maar wat is lang genoeg?

Een klein jaar lang was er geen enkele reden om hier aan te twijfelen. Op 4 januari werden we echter opgeschrikt door het feit dat ma 's nachts plotseling met darmbloedingen in het ziekenhuis moest worden opgenomen. De vele onderzoeken die daarna plaats vonden wezen uit dat de bloedingen heel onschuldig waren, maar brachten helaas wel andere, zeer ernstige dingen aan het licht; ma's longen en bloedvaten bleken ernstig te zijn aangetast.

Dit werd het begin van een maandenlange reeks van onderzoeken en behandelingen, waarvan voor ons allen de beenamputatie die in februari moest plaats vinden, het moeilijkst te verwerken was.

We hadden pa en ma beloofd dat, wat er ook zou gebeuren, we hen met zijn allen zouden motiveren en steunen. Dit hebben we gelukkig waargemaakt.

Tijdens de revalidatie heeft voor ma het vooruitzicht om terug te kunnen naar haar huisje, een doorslaggevende rol gespeeld. Ma was ongelooflijk sterk en gemotiveerd om daar zo snel en zo lang mogelijk verder van te kunnen genieten. Wederom bleek voor ons hoe belangrijk de verhuizing geweest was: nu woonden pa en ma in een huis zonder drempels, zonder trappen.
Als dat niet het geval was, had ze nooit meer naar huis gekund, en dat waarschijnlijk ook niet meer gewild.
Gelukkig zijn er tussen alle opnames in het ziekenhuis en in het revalidatiecentrum door, inderdaad periodes geweest dat ze thuis geweest is. In het begin was ze daar nog redelijk gelukkig in haar rolstoel, maar haar grootste wens was om weer te kunnen lopen. Alles werd in het werk gesteld om een prothese te regelen.

Even leek dit haalbaar, en ook dat gaf ma weer een stukje motivatie. Helaas heeft het niet meer zo mogen zijn. Toen enkele weken geleden duidelijk werd dat haar longen veel harder achteruit gingen dan verwacht, en ze de dag voordat de prothese aangemeten zou worden weer het ziekenhuis in moest, leek ze te beseffen dat lopen nooit meer zou kunnen lukken.
Hiermee was haar laatste hoop op het terugwinnen van een stukje zelfstandigheid vervlogen; hierdoor liepen ook haar motivatie en haar lichamelijke conditie zeer snel terug.

Doordat we dit allemaal zo intensief hebben meebeleefd, en we de strijd voor ma met zijn allen (pa, de kinderen en kleinkinderen) hebben meegestreden, hebben we in ieder geval afscheid van haar kunnen nemen op een wijze die ons veel voldoening geeft.

Wij hebben een enorme bewondering voor ma, vooral voor de wijze waarop zij, juist op latere leeftijd, haar leven heeft ingericht, en voor de wijze waarop ze haar ziekte en de helaas niet voltooide revalidatie heeft doorstaan. We bedanken haar voor alles wat ze ons heeft meegegeven en we gunnen haar de rust die ze na alle geleverde inspanningen gekregen heeft. En we hopen en vertrouwen erop dat pa, ook al is hij alleen, nog vele jaren van zijn huis zal kunnen genieten. We weten dat dat ook de wens van ma was.

DANKWOORD

Marianne:
Namens mijn vader en het hele gezin dank ik u allen voor uw aanwezigheid.
Ook dank aan Dr. Krul, Dr. Wies en de verpleegsters van afdeling H1 van het Flevo Ziekenhuis.
Dank aan allen die mamma het laatste half jaar hebben gesteund.

Frans:
Onze speciale dank ook aan mijn zuster Erna en mijn zwager Han voor het op voortreffelijke wijze onderhouden van de contacten met de medische wereld en het communiceren daarvan met de familie.

Na afloop van deze bijeenkomst willen wij u hiernaast ontvangen op de manier zoals ma dat gewend was: met koffie en pindarotsjes.

- - - O - - -

Buiten de op 21 juli 1994 uitgesproken dankwoorden wil ik op deze plek toch nog even onze dank vermelden aan Henk Gouka van de B V IJ. De wijze waarop hij ons heeft bijgestaan van 18 tot en met 21 juli is voor ons een grote steun geweest.